

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi rikoslain 37 luvun muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi rikoslakia. Maksuvälinepetosta ja sen valmistelua sekä näiden rikosnimikkeiden määritelmää koskevien säännösten sanamuotoja täydennettäisiin siten, että maksuvälineiksi ja maksuvälinelomakkeiksi katsottaisiin myös nykyisen tietotekniikan mukaiset uudentyypiset maksuvälineiksi luettavat tallenteet ja ohjelmistot, jotka soveltuvat muun muassa tietoverkoissa tapahtuvaan maksuliikenteeseen. Lisäksi sanamuotoihin tehtäisiin eräitä

tarkennuksia, jotka johtuvat maksuvälineiden oikeudetonta valmistamista helpottaneesta teknisestä kehityksestä sekä ylipäänsä maksuvälineinä käytettävien välineiden valikoiman laajenemisesta. Rangaistussäännöksissä mainittuihin tekotapoihin ei ehdoteta olennaisia muutoksia ja rangaistusasteikot on tarkoitettu pysymään ennallaan.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

PERUSTELUT

1. Nykytila

Rikoslain (39/1889) maksuvälinerikoksia koskeva 37 luku tuli nykymuotoisena voimaan osana rikoslain kokonaisuudistuksen ensimmäistä vaihetta vuoden 1991 alusta. Luvun 8 §:n säännös maksuvälinepetoksesta merkitsi uudentyypistä, petoksen alalajiksi katsottavaa kriminalisointia, jonka tarkoituksena oli muun muassa poistaa eräitä aikaisempaa oikeuskäytäntöä rasittaneita rajanveto-ongelmia. Kansainvälisesti tarkasteltuna erillinen maksuvälinepetoskriminalisointi on poikkeuksellinen ratkaisu, sillä yleensä maksuvälinepetosta koskevassa säännöksessä tarkoitettut teot on katsottu petoskriminalisointien alaan kuuluviksi.

Luvun 8 §:n 1 momentissa säädetään maksuvälinepetoksesta, johon syyllistyy se, joka hankkiakseen itselleen tai toiselle oikeudetonta taloudellista hyötyä (1) käyttää pankki-, maksu- tai luottokorttia, shekkiä tai muuta näihin rinnastettavaa maksuvälinettä ilman maksuvälineen laillisen haltijan lupaa, lupaan perustuvan oikeutensa ylittäen tai

muuten ilman laillista oikeutta tai (2) luovuttaa sellaisen maksuvälineen tai maksuvälinelomakkeen toiselle saattaakseen sen ilman laillista oikeutta käytettäväksi.

Luvun 11 §:ssä kriminalisoidaan maksuvälinepetoksen valmistelu. Tähän rikokseen syyllistyy se, joka maksuvälinepetoksen tekemistä varten valmistaa tai tuo maahan maksuvälinelomakkeen, johon on luvatta painettu maksavan laitoksen nimi tai muu tunnus, taikka mainitussa tarkoituksessa valmistaa, tuo maahan, hankkii tai vastaanottaa tällaisten lomakkeiden valmistamiseen soveltuvan välineen tai tarvikkeen. Luvun 12 §:n määritelmäsäännöksen mukaan maksuvälinelomakkeella tarkoitetaan maksuvälineeksi täydennettävää painettua lomaketta tai korttia, josta ilmenee maksavan raha- tai rahotuslaitoksen nimi tai muu tunnus ja jota ei pidetä yleisön vapaasti saatavissa.

Erityisesti viime vuosina tapahtunut tietotekniikan kehitys on mahdollistanut aivan uudentyypisiä rahaliikenteen muotoja. Esimerkiksi shekit ovat jääneet jo lähes kokonaan pois käytöstä ja myös käteisen rahan

merkitys maksuvälineenä on olennaisesti vähentynyt. Nyt jo perinteiseksi katsottavaa tekniikkaa edustavia kortteja, joihin informaatio on tallennettu esimerkiksi magneettijuovalle tai kohokirjoituksena, korvataan niin sanotuilla sirukorteilla, jotka voivat olla joko prosessorilla varustettuja toimikortteja tai pelkän muistin varassa toimivia muistikortteja. Toistaiseksi sirukorteista eniten käytettyjä ovat muistikortit, joissa voi olla joko uudelleenkirjoitettava tai kertakäyttöinen muisti. Tyypillisin kertakäyttöinen muistikortti on kiinteälle arvolle tai sykäysmäärälle ladattava puhelinmaksukortti. Kehitys on kuitenkin nykyisin voimakkainta varsinaisissa toimi- eli prosessorikorteissa, joiden määrä lähitulevaisuudessa tulee kasvamaan erityisesti, kun pankki- ja luottokortteja muutetaan sirullisiksi, kun toimikortteja käytetään gsm- ja muiden matkapuhelimien tunnistusmoduulina ja kun siruja lisätään perinteisiin visuaalisiin tunnistuskortteihin. Myös liikenteessä pysäköinnin ja bussimatkojen maksaminen tulee yhä enemmän tapahtumaan toimikortteja käyttämällä.

Tietoverkoissa tapahtuu kaupankäyntiä, jossa maksut voidaan suorittaa esimerkiksi ilmoittamalla myyjälle luottokortin numero, jolloin suoritusta veloitetaan ostajan luottotililtä. Tähän menettelyyn saattaa liittyä - ja vastaisuudessa tulee lähes poikkeuksetta liittyä - niin sanottu sähköinen tunniste (digital certificate) eli elektroninen identifioimiskeino, jolla tunnisteiden haltija liitetään maksutapahtumaan. Tällainen henkilökohtainen tunniste, joka on luotto- tai rahoituslaitoksen digitaalisesti allekirjoittama, on luonteeltaan tietotekninen tallenne.

Maksuvälineenä voidaan käyttää myös niin sanottua sähköistä rahaa eli rahaa, jonka asiakas voi bitteinä siirtää pankista omaan tietokoneeseensa ja jolla hän edelleen voi välittömästi suorittaa maksun siirtämällä kauppahintaa vastaavan määrän myyjälle. Sähköinen raha on tässä tapauksessa täysin käteiseen rahaan verrattava maksuväline, sillä myyjä saa suorituksen heti siirron tapahtuessa. Tietokoneiden käyttö on voimakkaasti yleistynyt myös asiakkaan ja pankin välisessä toiminnassa. Lähes kaikkien pankkipalvelujen käyttäminen on nykyään mahdollista oman kotitietokoneen välityksellä.

Suomessa nykyisin käytössä olevista noin 160 erityyppisestä pankki-, luotto- ja maksukortista on jo suuri osa muiden kuin varsinaista luotto- tai rahoitustoimintaa harjoit-

tavien liikkeiden myöntämiä. Öljy-yhtiöillä ja kauppaliikkeillä on omia luottokorttejaan. Esimerkiksi yhden yksittäisen kauppaketjun myöntämiä kortteja saattaa olla käytössä satoja tuhansia. Muistikortteja käytetään maksuvälineinä esimerkiksi puhelin- ja liikennelaitosten palveluita ostettaessa.

Maksuvälineen käsite on siis olennaisesti muuttunut viimeksi kuluneiden vajaan kymmenen vuoden aikana ja tästä syystä rikoslain 37 luvun säännökset eivät ole hankaluuksitta sovellettavissa nykyaikaisia maksuvälineitä käytettäessä tehtyihin rikoksiin. Kehitys tulee todennäköisesti vastaisuudessa olemaan vähintäänkin yhtä nopeaa, minkä vuoksi tällä hetkellä on vaikea ennakoida kovin pitkälle, millaisia maksuvälineitä tulevaisuudessa käytetään. Ilmeistä on, että erilaisten tietoteknisten sovellutusten osuus joka tapauksessa kasvaa.

Nyt ehdotettavien muutosten tarkoituksena on saada maksuvälinepetosta ja sen valmistelua koskevat säännökset sellaisiksi, että niitä voidaan soveltaa kaikkia nykyisin tunnettuja ja käytössä olevia maksuvälineitä hyväksi käyttäen tehtäviin rikoksiin, jotka luonteeltaan vastaavat voimassa olevassa laissa tarkoitettuja tekoja. Ehdotetut säännökset on pyritty kirjoittamaan sanamuodoiltaan siinä määrin avoimiksi, etteivät myöskään tämänhetkisen tietämyksen perusteella ennakoitavissa olevat uudet maksuvälineet aiheuttaisi soveltamisongelmia.

2. Ehdotetut muutokset

2.1. Yleistä

Maksuvälinepetoksen valmisteluna rangaistaisiin myös maksuvälinepetoksen tekemisen tarkoituksessa tapahtuva maksuvälinelomakkeen hankkiminen ja vastaanottaminen, kun voimassa olevan lain mukaan rangaistavaa on vain lomakkeen valmistaminen tai maahantuominen.

Maksuvälinelomakkeelta ei enää edellytetäisi, että siihen on painettu maksavan laitoksen nimi tai muu tunnus.

Maksuvälineellä tarkoitettaisiin myös tallennetta, jolla voidaan suorittaa maksuja, tilisiirtoja tai tilinostoja tai jonka käyttäminen on välttämätön edellytys näiden suoritusten tekemiseksi. Nykyään maksuvälineellä tarkoitetaan vain pankki-, maksu- tai luottokorttia, shekkiä tai muuta näihin rinnastettavaa maksuvälinettä.

2.2. Maksuvälinepetos

Voimassa olevassa laissa on maksuvälinepetosrikoksen perustunnusmerkistön yhteydessä lueteltu ne maksuvälineet eli pankki-, maksu- tai luottokortti, shekki tai muu näihin rinnastettava maksuväline, joita käytämällä rikos voidaan tehdä. Ehdotuksen mukaan maksuvälineen käsite määriteltäisiin 12 §:n määritelmäsäännöksessä nykyistä kattavammin ja 8 §:ssä käytettäisiin ainoastaan sanaa "maksuväline". Myös maksuvälinelomake, jonka luovuttaminen momentin 2 kohdan mukaan voi toteuttaa rikoksen tunnusmerkistön, ehdotetaan 12 §:ssä määriteltäväksi nykyisestä poikkeavalla tavalla. Sen sijaan maksuvälinepetoksen tekotapoihin tai rangaistusasteikkoon ei ehdoteta muutoksia.

2.3. Maksuvälinepetoksen valmistelu

Maksuvälinepetoksen valmisteluun voi voimassa olevan lain mukaan syyllistyä ensinnäkin se, joka maksuvälinepetoksen tekemistä varten valmistaa tai tuo maahan maksuvälinelomakkeen, johon on luvatta painettu maksavan laitoksen nimi tai muu tunnus, ja toiseksi se, joka mainitussa tarkoituksessa valmistaa, tuo maahan, hankkii tai vastaanottaa tällaisten lomakkeiden valmistamiseen soveltuvan välineen tai tarvikkeen.

Säännöksen sovellettavuutta rajoittaa nykyään edellytys maksuvälinelomakkeeseen painetusta maksavan laitoksen nimestä tai muusta tunnuksesta. Maksu- tai luottokortin magneettijuovalla olevat tiedot on mahdollista kopioida muutaman sadan markan hintaisella laitteella ja siirtää ne edelleen täysin tunnuksettomalle kortille, jota sitten voidaan käyttää maksuvälineenä asioitaessa automaattien kanssa. Sirukorttien muistit tai prosessorit voidaan samoin konstruoida tunnuksettomille korteille. Koska näin valmistetuilla korteilla voidaan aivan yhtä helposti kuin tunnuksellisilla korteillakin esimerkiksi tyhjentää pankkitili, ostaa automaattista polttoainetta tai käyttää puhelinpalveluja, ehdotetaan, että vaatimuksesta maksavan laitoksen nimestä tai muusta tunnuksesta luovutaan.

Maksuvälinepetoksen tekemiseen voi tähdätä myös tietoverkoissa tapahtuvaan maksuliikenteeseen soveltuvan tallenteen tai ohjelmiston valmistaminen, maahantuominen, hankkiminen tai vastaanottaminen. Tyypillinen tällainen tallenne voisi olla edellä jaksossa 1 mainittu sähköinen tunniste, jota

ilman esimerkiksi luottokortin haltija ei pysty suorittamaan ostoksia tietoverkon välityksellä. Toisaalta tunnisteiden ei tarvitse välttämättä olla olemassa valmiina tallenteena, vaan se voidaan luoda yksittäistä maksutapahtumaa varten käyttäen siihen tarkoitettua ohjelmistoa. Tällaisen tunnisteiden tai sen luomiseen soveltuvan ohjelmiston valmistaminen tai hankkiminen on täysin verrattavissa esimerkiksi maksukorttipohjan valmistamiseen tai hankkimiseen. Tämän vuoksi ehdotetaan, että myös mainitun tyyppisen tallenteen tai ohjelmiston maksuvälinepetosrikoksen tekemistä varten tapahtunut valmistaminen, maahantuominen, hankkiminen tai vastaanottaminen tulisi rangaistavaksi maksuvälinepetoksen valmisteluna. Kun maksuvälinelomakkeella ymmärretään jonkinlaista maksuvälineen esiasetta, tulisi tallenne tai ohjelmisto kysymyksen täysin valmiina siitä syystä, että tallenteella tai ohjelmistolla ei yleensä ole maksuvälinelomakkeeseen rinnastettavaa esiasetta.

Voimassa olevan lain mukaan maksuvälinelomakkeen hankkiminen tai vastaanottaminen ei ole maksuvälinepetoksen valmistelua, vaikka se tapahtuisikin tarkoituksin tehdä maksuvälinepetos. Hallituksen esityksen rikoslain kokonaisuudistuksen ensimmäisen vaiheen käsittäväksi rikoslain ja eräiden muiden lakien muutoksiksi (HE n:o 66/1988 vp) perustelujen (s. 153) mukaan tällainen menettely voitaisiin katsoa rikoslain 33 luvun 4 §:ssä tarkoitetuksi väärennysaineiston hallussapidoksi. Kaikissa tapauksissa ei kuitenkaan ole kiistatonta, että esimerkiksi uutta tekniikkaa hyödyntämällä valmistettavien korttien aihiot olisivat sellaisia todistuskappaleita, joita rikoslain 33 luvun 6 §:ssä tarkoitetaan. Näin on laita vaikkapa kysymyksen ollessa valkoisesta korttiainhiosta, johon ei vielä ole liitetty minkäänlaista dataa ja joka sellaisenaan olisi periaatteessa käytettävissä oikeudenmukaisiinkin tarkoituksiin. Tulkinvaraisuuksien poistamiseksi ehdotetaan, että maksuvälinelomakkeet olisivat samassa asemassa kuin niiden valmistamiseen soveltuvat välineet tai tarvikkeet taikka edellä mainitut tallenteet tai ohjelmistot eli myös niiden hankkiminen ja vastaanottaminen toteuttaisi maksuvälinepetoksen valmistelun tunnusmerkistön.

Viimeksi mainituilta osin ehdotus joissakin tapauksissa saattaa merkitä seuraamuksen ankaroitumista, sillä maksuvälinepetoksen rangaistusasteikko, jota nyt ei ehdoteta muu-

tettavaksi, on sakkoa tai vankeutta enintään yksi vuosi, kun taas väärennysaineiston hallussapidon enimmäisrangaistus on kuusi kuukautta vankeutta. Tämä ankaroituminen ei kuitenkaan olisi ristiriidassa sen suojan kanssa, joka maksuliikenteelle yleensä on tahdottu antaa. Maksuvälinepetosta koskevan nykyisen säännöksen hallituksen esityksen perusteluissa (s. 150) todetaan muun muassa, että maksuvälinepetos täyttyy heti maksuvälinettä käytettäessä eli esimerkiksi esitettävässä maksuväline automaattille, vaikka aiottu vaihdantatoimi ei onnistuisikaan. Rikoslain 36 luvun 1 §:n 2 momentissa tarkoitettu tietojenkäsittelypetos, johon nähden maksuvälinepetos on erityissäännöksen asemassa, täyttyy vasta, kun tietojenkäsittelyn lopputuloksen vääristymisen seurauksena on aiheutunut vahinkoa. Koska siis maksuvälinepetos on tarkoitettu täyttymään aikaisemmassa vaiheessa kuin varsinainen petos, on maksuliikenteelle haluttu antaa erityistä rikosoikeudellista suojaa, minkä vuoksi on perusteltua, että maksuvälinepetoksen tekemistä varten tapahtunut sinänsä väärennysaineistoksi katsottavissa olevan materiaalin hankkiminen tai vastaanottaminen olisi ankarammin rangaistavaa kuin muun väärennysaineiston hallussapito.

Tältä osin ehdotus ei vaikuta täytetyn väärennysrikoksen ja täytetyn maksuvälinepetosrikoksen suhteeseen. Jos joku rikoslain 33 luvun 1 §:ssä tarkoitettuun tavoin valmistaa väärän todistuskappaleeksi katsottavan maksuvälineen tai väärentää sellaisen, hän syyllistyy väärennykseen, ja jos hän käyttää vääriä tai väärennettyä maksuvälinettä - olkoon se sitten muodoltaan paperitallenne, kortti tai tietotekninen tallenne - maksuvälinepetoksen tekemiseen, hän syyllistyy sekä väärennykseen että maksuvälinepetokseen.

Vaikka valmistamisesta, hankkimisesta ja vastaanottamisesta yleensä on seurauksena myös hallussapito, jota voimassa oleva laki ei nimenomaisesti mainitse tekotapana, ehdotetaan selvyuden vuoksi, että myös hallussapito lisätään tekotapaluetteloon.

2.4. Määritelmät

Voimassa olevan 12 §:n 1 momentissa olevaa rahan määritelmää ei ehdoteta muutettavaksi, vaan se ehdotetaan sellaisenaan otettavaksi 12 §:n 1 kohdaksi. Ehdotetun pykälän 2 kohdassa on maksuvälineen määritelmä, joka on nykyistä 8 §:n 1 momentin

määritelmää laajempi. Sen mukaan maksuvälineellä tarkoitetaan paitsi pankki-, maksutai luottokorttia taikka shekkiä myös muuta välinettä tai tallennetta, jolla voidaan suorittaa maksuja, tilinostoja tai tilisiirtoja tai jonka käyttäminen on välttämätön edellytys mainittujen suoritusten tekemiseksi.

Voimassa olevassa laissa maskuvälineinä mainitaan pankki-, maksu- tai luottokortti, shekki tai muu *näihin rinnastettava* maksuväline. Ehdotuksen mukaan rinnastettavuutta koskevasta vaatimuksesta luovutaisiin, sillä sananmukaisesti tulkittuna vaatimus rajaa tarpeettomasti kysymykseen tulevien välineiden määrää erityisesti ajatellen tulevaisuudessa tapahtuvaa kehitystä. Näin ollen mikä tahansa väline, jolla voidaan suorittaa maksuja, tilisiirtoja ja tilinostoja, voisi olla lainkohdassa tarkoitettu maksuväline.

Tallenteella ymmärrettäisiin mitä tahansa tallennetta eli tietovälineen, sille kiinnitetyn datan ja datan edustaman informaation muodostamaa kokonaisuutta, jolloin datalla tarkoitetaan niitä materiaalisia merkkejä (kirjainmerkkejä, rautahiukkasia, painaumuksia), jotka kulloisenkin tietovälineen (paperiarkki, tietokonelevyke, CD-levy) laadun mukaan järjestettyinä edustavat tietyn sanoman sisältöä. Useimmiten tallenne lainkohdan tarkoittamassa mielessä olisi tietotekninen tallenne eli asiallisesti sama kuin rikoslain 33 luvun 6 §:ssä tarkoitettu automaattiseen tietojenkäsittelyyn soveltuva tallenne, mutta käsite kattaisi kaikki muutkin tallenteet. Tyypillisiä tietoteknisiä tallenteita olisivat esimerkiksi sähköiset tunnisteet, sirukortin muistiin tallennetut tiedot ja tietokoneen muistiin tallennettu sähköinen raha. Tallenne voisi olla myös luottokortin magneettinauhalta kopioitu informaatio, jota on mahdollista käyttää tietoverkoissa tapahtuvassa kaupankäynnissä ilman, että sitä välttämättä uudelleen kiinnitetään mihinkään korttiin tai sellaiseen rinnastettavaan välineeseen.

Jotta kysymyksessä olisi lainkohdassa tarkoitettu väline tai tallenne, olisi sillä voitava joko suorittaa maksuja, tilinostoja tai tilisiirtoja tai sen käyttäminen olisi oltava välttämätön edellytys mainittujen suoritusten tekemiseksi. Säännöksessä on nimenomaisesti mainittu maksujen ohella myös tilinostot ja tilisiirrot, koska termi "maksuväline" itsessään viittaa välineeseen, jolla suoritetaan ainoastaan maksuja. Kuitenkin kortteja käytetään hyvin paljon käteisen rahan nostamiseen automaateista samoin kuin tilisiirtojen

tekemiseen automaateilla eli siis muuhun kuin suoranaiseen maksujen suorittamiseen. Voimassaolevan lain hallituksen esityksen perusteluista (ss. 144 ja 150) tosin ilmenee, että myös nostot ja siirrot on haluttu lukea rangaistavan menettelyn piiriin, joten tältä osin ehdotuksessa on kysymys terminologisesta selvennyksestä.

Useimmissa tapauksissa konkreettista maksuvälinettä itseään käytetään suoritusten tekemiseen. Näin on laita, kun kaupanteon yhteydessä pankki- tai luottokortti välittömästi esitetään myyjälle tai tämän edustajalle. On kuitenkin tilanteita, joissa suoritus ei onnistu ilman määrätyn lisäinformaation esittämistä. Tällaista lisäinformaatiota ovat esimerkiksi erilaiset identifioimiskeinot, joilla maksuvälineen käyttäjä kytketään maksu- tai muuhun tapahtumaan. Erilaisten korttien käyttämiseen liittyvät niin sanotut PIN (Personal Identification Number) -koodit, tietoverkoissa tapahtuvaan kaupankäyntiin tarkoitettut sähköiset tunnisteet ja tietokoneen avulla tapahtuvaan pankkipalvelujen käyttämiseen kuuluvat asiakasnumerot, tunnusluvut ja salasana ovat tyypillisiä tällaisia identifioimiskeinoja. Esimerkiksi laskujen maksaminen kotipääteeltä edellyttää ensinnäkin pankin antaman yksilöllisen asiakasnumeron ilmoittamista sekä toiseksi joka käyttökerralla vaihtuvaa, etukäteen sovitun tunnusluvun tai salasanan antamista. Tällaiset tunnisteet ovat tietoteknisinä tallenteina olemassa pankin tietojärjestelmässä. Asiakkaan hallussa ne todennäköisesti ovat paperitallenteina.

Edellä tarkoitettut identifioimiskeinot eivät suoranaisesti ole sellaisia välineitä tai tallenteita, joilla voidaan tehdä maksu- tai muita suorituksia, mutta niiden käyttäminen on välttämätön edellytys suorituksen tekemiselle. Joissakin tilanteissa jopa pelkkä tunnistetiedon esittäminen saattaa avata mahdollisuuden vaihdantatoimen tekemiseen. On siis perusteltua rinnastaa tällaiset maksuvälineen käyttämisen välttämättömät edellytykset niihin välineisiin ja tallenteisiin, joilla varsinaiset suoritukset tehdään.

Voimassa olevan 12 §:n 2 momentissa rinnastetaan maksuvälineisiin myös julkisen valvonnan alaisen rahalaitoksen talletuksesta antama vastakirja tai muu saamistodiste. Ehdotuksenkin mukaan tällaiset saamistodisteet olisivat edelleen maksuvälineitä. Rahalaitoksen asemesta ehdotuksessa käytetään kuitenkin termiä "luottolaitos". Luottolaitostoiminnasta annetun lain (1607/1993) 1 §:n 1 mo-

mentin mukaan laki koskee liiketoimintaa, jossa ammattimaisesti hankitaan talletuksia tai muita takaisinmaksettavia varoja yleisöltä ja jossa näillä varoilla tarjotaan omaan lukuun luottoja ja muuta niihin verrattavaa rahoitusta joko suoraan tai samaan konserniin tai konsolidointiryhmään kuuluvan yrityksen välityksellä. Lain 2 §:n 1 momentin mukaan luottolaitoksella tarkoitetaan talletuspankkia ja muuta 1 §:n 1 momentissa tarkoitettua toimintaa harjoittavaa osakeyhtiötä, osuuskuntaa tai hypoteekkiyhdistystä. Talletuspankkeja ovat 2 §:n 2 momentin mukaan liikepankit, säästöpankit, säästöpankkiosakeyhtiöt, osuuspankit, osuustoiminnalliset osakeyhtiömuotoiset pankit ja Postipankki Oy. Rahoitustarkastuslain (503/1993) mukaan Suomen Pankin yhteydessä oleva rahoitustarkastus valvoo luottolaitosten toimintaa.

Ehdotetun 12 §:n 3 kohdassa on maksuvälinelomakkeen määritelmä. Voimassa olevan lain mukaan maksuvälinelomakkeella tarkoitetaan maksuvälineeksi täydennettävää painettua lomaketta tai korttia, josta ilmenee maksavan raha- tai rahoituslaitoksen nimi tai muu tunnus ja jota ei pidetä yleisön vapaasti saatavissa. Ehdotuksen mukaan maksuvälinelomakkeelta ei enää edellytettäisi, että siitä ilmenee maksavan laitoksen nimi tai muu tunnus. Niin kuin 11 §:n perusteluissa on selostettu, voidaan täysin tunnuksettomille korteille informaatiota kiinnittämällä saada aikaan maksuvälineitä, jotka automaattikäytössä eivät millään tavoin poikkea sellaisista korteista, joihin on painettu vaikkapa rahoituslaitoksen tunnus. Myöskään varsinaisten lomakkeiden osalta ei ole syytä edellyttää, että niistä ilmenisi maksavan laitoksen nimi tai muu tunnus. Lomakkeiden osalta riittää rajoitukseksi se, että ne ovat painettuja ja että niitä ei pidetä yleisön vapaasti saatavissa. Tällä tavoin esimerkiksi erilaiset taksi- ja lounassetelilomakkeet voitaisiin katsoa maksuvälinelomakkeiksi 37 luvussa tarkoitettussa mielessä, mikä on katsottava perustelluksi ottaen huomioon, millaisiin varallisuusarvoihin kohdistuviin rikoksiin niistä täydennettyjä maksuvälineitä on mahdollista käyttää. Korttien osalta ei ole syytä tehdä edes sitä rajausta, että ne olisivat painettuja ja että niitä ei pidettäisi yleisön vapaasti saatavissa, sillä toimintakelpoisia maksukortteja on täysin mahdollista valmistaa vapaasti kaupan olevista aineksista. Jotta tällaisten tarvikkeiden hankkiminen olisi

rangaistavaa maksuvälinepetoksen valmisteluna, edellytetään joka tapauksessa, että se on tapahtunut maksuvälinepetosrikoksen tekemistä varten. Selvyyden vuoksi ehdotetaan erikseen mainittavaksi myös maksuvälineeksi täydennettävät korttiaihiot, joita lähinnä tarkoitetaan voimassa olevaa lakia koskevan hallituksen esityksen perusteluissa korteilla (s. 153). Maksuvälinelomakkeen määritelmä ehdotetussa muodossaan laajentaa jonkin verran rangaistavan menettelyn alaa.

3. Esityksen vaikutukset

Esitys ei sanottavasti laajenna rangaistavan menettelyn alaa eikä siitä aiheudu työmäärän lisäystä poliisi- tai syyttäjäviranomaisille taikka tuomioistuimille. Esityksellä ei ole organisatorisia vaikutuksia eikä siitä aiheudu valtiolle kustannuksia.

4. Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu virkatyönä oikeusministeriössä yhteistyössä keskusrikospoliisia, Luottokuntaa ja Setec Oy:tä edustaneiden asiantuntijoiden kanssa. Oikeusministeriössä on esityksen johdosta järjestetty kuulemistilaisuus, jossa oli edustettuna seitsemän eri viranomaista ja järjestöä.

5. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

rikoslain 37 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 19 päivänä joulukuuta 1889 annetun rikoslain (39/1889) 37 luvun 8 §:n 1 momentti sekä 11 ja 12 §, sellaisina kuin ne ovat laissa 769/1990, seuraavasti:

37 luku

Maksuvälinerioksista

8 §

Maksuvälinepetos

Joka, hankkiakseen itselleen tai toiselle oikeudetonta taloudellista hyötyä,

1) käyttää maksuvälinettä ilman sen laillisen haltijan lupaa, lupaan perustuvan oikeutensa ylittäen tai muuten ilman laillista oikeutta tai

2) luovuttaa maksuvälineen tai maksuvälinelomakkeen toiselle saattaakseen sen ilman laillista oikeutta käytettäväksi,

on tuomittava *maksuvälinepetoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

11 §

Maksuvälinepetoksen valmistelu

Joka maksuvälinepetosrikkoksen tekemistä varten valmistaa, tuo maahan, hankkii, vastaanottaa tai pitää hallussaan maksuvälinelomakkeen tai sellaisen valmistamiseen soveltuvan välineen tai tarvikkeen taikka tietover-

koissa tapahtuvaan maksuliikenteeseen soveltuvan tallenteen tai ohjelmiston, on tuomittava *maksuvälinepetoksen valmistelusta* sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

12 §

Määritelmät

Tässä luvussa tarkoitetaan:

1) *rahalla* seteleitä ja metallirahoja, jotka Suomessa tai muussa maassa ovat virallisesti käypiä maksuvälineitä;

2) *maksuvälineellä* pankki-, maksu- tai luottokorttia, shekkiä tai muuta välinettä taikka tallennetta, jolla voidaan suorittaa maksuja, tilinostoja tai tilisiirtoja tai jonka käyttäminen on välttämätön edellytys mainittujen suoritusten tekemiseksi, sekä julkisen valvonnan alaisen luottolaitoksen talletuksesta antamaa vastakirjaa ja muuta saamistodistetta; sekä

3) *maksuvälinelomakkeella* painettua maksuvälineeksi täydennettävää lomaketta, jota ei pidetä yleisön vapaasti saatavissa, taikka sellaista korttia tai korttiaihiota, josta voidaan valmistaa maksuväline.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuuta 199 .

Helsingissä 18 päivänä huhtikuuta 1997

Tasavallan Presidentti

MARTTI AHTISAARI

Oikeusministeri *Kari Häkämies*

Laki

rikoslain 37 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 19 päivänä joulukuuta 1889 annetun rikoslain (39/1889) 37 luvun 8 §:n 1 momentti sekä 11 ja 12 §, sellaisina kuin ne ovat laissa 769/1990, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

37 luku

Maksuvälineriikoksista

8 §

Maksuvälinepetos

Joka, hankkiakseen itselleen tai toiselle oikeudetonta taloudellista hyötyä,

1) käyttää *pankki-, maksu- tai luottokorttia, shekkiä tai muuta näihin rinnastettavaa* maksuvälinettä ilman maksuvälineen laillisen haltijan lupaa, lupaan perustuvan oikeutensa ylittäen tai muuten ilman laillista oikeutta tai

2) luovuttaa *sellaisen* maksuvälineen tai maksuvälinelomakkeen toiselle saattaakseen sen ilman laillista oikeutta käytettäväksi, on tuomittava *maksuvälinepetoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

8 §

Maksuvälinepetos

Joka, hankkiakseen itselleen tai toiselle oikeudetonta taloudellista hyötyä,

1) käyttää maksuvälinettä ilman *sen* laillisen haltijan lupaa, lupaan perustuvan oikeutensa ylittäen tai muuten ilman laillista oikeutta tai

2) luovuttaa maksuvälineen tai maksuvälinelomakkeen toiselle saattaakseen sen ilman laillista oikeutta käytettäväksi,

on tuomittava *maksuvälinepetoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

11 §

Maksuvälinepetoksen valmistelu

Joka maksuvälinepetosriikoksen tekemistä varten valmistaa *tai* tuo maahan maksuvälinelomakkeen, *johon on luvatta painettu maksavan laitoksen nimi tai muu tunnus, taikka mainituissa tarkoituksessa valmistaa, tuo maahan, hankkii tai vastaanottaa tällaisten lomakkeiden valmistamiseen soveltuvan välineen tai tarvikkeen*, on tuomittava *maksuvälinepetoksen valmistelusta* sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

11 §

Maksuvälinepetoksen valmistelu

Joka maksuvälinepetosriikoksen tekemistä varten valmistaa, tuo maahan, *hankkii, vastaanottaa tai pitää hallussaan* maksuvälinelomakkeen *tai sellaisen* valmistamiseen soveltuvan välineen tai tarvikkeen *taikka tietoverkoissa tapahtuvaan maksuliikenteeseen soveltuvan tallenteen tai ohjelmiston*, on tuomittava *maksuvälinepetoksen valmistelusta* sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

12 §

12 §

Määritelmät

Määritelmät

Rahalla tarkoitetaan tässä luvussa seteleitä ja metallirahoja, jotka Suomessa tai muussa maassa ovat virallisesti käypiä maksuvälineitä.

Mitä tässä luvussa on maksuvälineestä säädetty, sovelletaan myös julkisen valvonnan alaisen rahalaitoksen talletuksesta antamaan vastakirjaan ja muuhun saamistodisteeseen.

Maksuvälinelomakkeella tarkoitetaan tässä luvussa maksuvälineeksi täydennettävää painettua lomaketta tai korttia, josta ilmenee maksavan raha- tai rahoituslaitoksen nimi tai muu tunnus ja jota ei pidetä yleisön vapaasti saatavissa.

Tässä luvussa tarkoitetaan:

1) rahalla seteleitä ja metallirahoja, jotka Suomessa tai muussa maassa ovat virallisesti käypiä maksuvälineitä;

2) maksuvälineellä pankki-, maksu- tai luottokorttia, shekkiä tai muuta välinettä taikka tallennetta, jolla voidaan suorittaa maksuja, tilinostoja tai tilisiirtoja tai jonka käyttäminen on välttämätön edellytys mainittujen suoritusten tekemiseksi, sekä julkisen valvonnan alaisen luottolaitoksen talletuksesta antamaa vastakirjaa ja muuta saamistodistetta; sekä

3) maksuvälinelomakkeella painettua maksuvälineeksi täydennettävää lomaketta, jota ei pidetä yleisön vapaasti saatavissa, taikka sellaista korttia tai korttiaihiota, josta voidaan valmistaa maksuväline.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

